

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side	2
Afsløringen af Malkekoneskulpturen	side	3
Nyt fra hovedbestyrelsen	side	4
Julen - kærlighedens og glædens fest	side	6
Juleaften hos gamle Maren	side	7
Ternelund - moderne landbrugsarkitektur	side	8
Dalegård på Bornholm	side	10
Kursus på Vallekilde Højskole "Oplev Odsherred"	side	11
Slægtsgårdsrejsen 2009	side	11
Hedesagen under forvandling	side	12
Nyt fra kredsene	side	14
Kaffens Danmarkshistorie	side	15
Juletræet	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

December 2008 - Januar 2009

Nr. 397 - 65. årgang

Monumentet over malkekonen flankeret af billedhugger Jakob Vestergaard og hans hustru Signe.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Chefkonulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtØst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89,
Brandelevej,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«,
Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Jens M. Knudsen

Kalmargårdparken 1,
Marstrup
6100 Haderslev
tlf.: 74 51 51 65
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul

Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejlekrede)

Esben Oddershede,

»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97 98 12 82

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Poul Kristian Poulsen,

Kingovej 5
9600 Års
tlf. 98 62 16 80
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105.
9640 Farsø,
tlf. 98 66 32 17

Niels Ole Volhøj

"Volhøj"
Hovedvejen 1 C, Tornby
9850 Hirtshals
tlf. 98 97 74 92
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Så fik vi afsløret monumentet over malkekønen. Det var et meget fornemt arrangement Dansk Landbrugsmuseum havde tilrettelagt, da de modtog Dansk Slægtsgårdsforenings gave.

Vi siger tak for det gode samarbejde omkring projekt malkekønen.

Billedhugger Jakob Vestergaards figur er meget vellykket, og vi er meget stolte og tilfredse med det resultat, der er opnået.

Også tak til stenbonden i Salling.

Vi har afholdt hovedbestyrelsesmøde, og her drøftede vi Dansk Slægtsgårdsforenings fremtid, da medlemstallet er vigende. Det er nødvendigt med flere medlemmer, og det er værdt at huske på, at Dansk Slægtsgårdsforening ikke alene er et spørgsmål om hartkorn og generationer!

Har man interesse i de danske gårdes historie og landbrugets kulturhistorie, kan man blive et fulgyldigt medlem af foreningen, og deltage i alle kredsens arrangementer. På den baggrund opfordrer jeg enhver læser til at skaffe et nyt medlem til Slægtsgårdsforeningen.

Efter et godt år i Slægtsgårdsforeningen med nye vedtægter og stor aktivitet i alle kredse ønskes alle medlemmerne en glædelig jul med håb om et finansielt roligt nytår.

Peder Mouritsen.

Årsmødet 2009

Årsmødet 2009 afholdes i Grenå i dagene 23. - 24. maj. Udførligt program kan læses i næste blad.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:

Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Else Skovbo Jensen, Kløvervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 398 udkommer omkring den 20. februar 2009. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. februar 2009.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup Offset AIS
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Afsløringen af Malkekoneskulpturen

Den 28. oktober var et hundrede medlemmer af Dansk Slægtsgårdsforening og folk med tilknytning til Dansk Landbrugsmuseum samlet på Gammel Estrup for at deltage i afsløringen af malkekoneskulpturen.

Vi samledes ved skulpturen udenfor Landbrugsmuseet. Højtideligheden indledtes med velkomst af direktør for Dansk Landbrugsmuseum, Peter Bavnshøj. Han sagde:

Jeg vil på vegne af Dansk Landbrugsmuseum byde Jer alle velkommen til afsløringen af denne nye skulptur på museet. Det er vist ikke en hemmelighed for nogen, at der her under ostelærredet gemmer sig en granitskulptur af en malkekone, og at der er tale om en gave til Museet fra Dansk Slægtsgårdsforening.

Vi er meget glade og taknemmelige for denne gave, og vi synes, at det var et godt initiativ, som Slægtsgårdsforeningen i sin tid tog, da de besluttede, at der burde opstilles et monument over den danske malkekone eller malkepige her på museet.

Gaven er velvalgt, fordi museet er optaget af at dokumentere de lidt mere oversete grupper i landbosamfundet, og vi er også optaget af at fortælle mejeribrugets historie i Danmark. Og det hele begyndte i sin tid med malkekonen.

Museet er i det hele taget meget glade for samarbejdet med Dansk Slægtsgårdsforening, og vi er meget tilfredse med, at foreningen har deres arkiv, Slægtsgårdsarkivet, her på Gl. Estrup.

Vores samarbejde omkring arkivet har siden etableringen her på museet i 1993 forløbet gnidningsløst og yderst tilfredsstillende. Vi har haft god kontakt til foreningen og arkivudvalget og ikke mindst til de medarbejdere, som hver uge trofast møder ind og holder arkivet åbent for publikum.

Jeg véd, at arkivet er med til at trække folk Gl. Estrup, og jeg håber også at museet, eller rettere de to museer her på Gl. Estrup, har været med til at skabe opmærksomhed omkring arkivet. Så alle parter har fordel af dette samarbejde, som vi håber, kan fortsætte langt ud i fremtiden.

Jeg kan kun sige, at vi har glædet os til denne dag. Vi har i langt tid vist, at konen skulle komme. I fredags var kunstneren Jakob Vestergaard her så med lastbil og kran, og sørgede for at skulpturen blev stillet forsvarligt op. Og nu står hun her. I læ ved gavlen og hilser museets gæster velkommen, når de træder indenfor.

*Museumsdirektør
Peter Bavnshøj
bød velkommen.*

*Formanden for Dansk
Landbrugsmuseums komité
Knud Erik Jensen, afslører
malkekonen.*

Derefter fortalte Peder Mouritsen, formand for Dansk Slægtsgårdsforening, om baggrunden for initiativet, og sagde bl. a.:

Initiativet til - at der nu rejses et mindesmærke for malkekonerne, den oversete - og nu glemte - arbejdskraft i landbruget, - blev taget af Dansk Slægtsgårdsforening efter en artikel i foreningens tidsskrift, hvor nu afdøde gårdejer Peter Madsen, Vemmelev fremførte sine tanker om, at der burde rejses et stort mindesmærke for de flittige koner, der arbejdede på gårdene før malkemaskinernes tid.

Slægtsgårdsforeningens daværende landsformand, Carl Martin Christensen, fandt ideen god og hovedbestyrelsen støttede op om den.

Efter formandsskiftet fortsatte jeg med arbejdet, og formanden for Dansk Slægtsgårdsarkiv, Anne Lis Ladefoged, gik aktivt ind i arbejdet, ikke mindst i det omfattende arbejde med at rejse kapital til kunstværket.

Anne Lis Ladefoged og arkivar Ejgil Overby fik en aftale med museumsdirektør Peter Bavnhøj, Dansk Landbrugsmuseum om, at mindesmærket kunne opstilles ved Dansk Landbrugsmuseet.

Slægtsgårdsforeningens forretningsudvalg traf - efter besøg hos forskellige kunstnere - aftale med "Stenbonden i Salling" - Jakob Vestergaard om at udføre monumentet i granit.

I Slægtsgårdsforeningen er vi glad for den velvilje, som Peter Bavnhøj har vist projektet.

Så skulle skulpturen afsløres. Det blev gjort af gårdejer Knud Erik Jensen, formand for Dansk Landbrugsmuseums Komité, tidligere formand for Arla. Han fremhævede indledningsvis glæden over, Slægtsgårdsforeningens beslutning om at hædre nogle af dem, der gennem tiderne har lagt et stort arbejde i landbruget. Og Gl. Estrup er den rigtige ramme, for det er her landbrugets historie er samlet.

Malkekoner og -piger blev afløst af malkemaskiner. Hvor der nu er malkestalde, og det er igen ved at være pigerne, der står for malkningen.

Derefter fjernede Knud Erik Jensen den dug, der havde skjult figuren.

Billedhugger Jakob Vestergaard fortalte om sin værk, der har fyldt meget i hans bevidsthed de sidste fem år. Det begyndte som en malkepige, men efterhånden som tiden gik, gik det op for ham, at det skulle være en kone, og det passede jo fint med, at hun blev ældre undervejs i processen.

Højtideligheden sluttede med at vi sang den gamle slægtsgårdsang.

Der var nu tid til at beundre kunstværket, og drøfte dets detaljer, før vi alle skulle samles i museums centerhal til eftermiddagskaffe og foredrag.

Skribent og landhusmoder Marianne Jørgensen causerede over emnet: Multitaskende family manager - malkekone anno 2008.

Formanden for Dansk Landbrugsmuseum Knud Erik Jensen, malkekonen, billedhugger Jakob Vestergaard og formanden for Dansk Slægtsgårdsforening Peder Mouritsen.

Marianne Jørgensen indledte med at citere Harald Branths bog "Hvad jeg fortalte mine elever", hvor der bl. a. står: "Malkning er landbrugets vigtigste arbejde, det har så stor betydning, at alle bestræbelser for at få et godt udbytte af malkekvæget er forgæves, når de ikke er forenede med god malkning."

Dengang koner og piger malkede, var det 3 gange om dagen, da mændene og malkemaskinerne kom til blev det to gange, og nu er det igen tre gange takket være robotterne.

Malkekoner var mest udbredt på øerne, mens det i Jylland fortrinsvis var pigerne der malkede.

Dengang var det ikke attraktivt at være malkekone, det var en bydende nødvendighed for enker og kvinder fra fattige hjem.

Malkekonerne var dem, der var nød til at arbejde udenfor hjemmet.

Nu figurerer hustruens indtægt på landmandens budget, så "bondekoner" er vor tid malkekoner. Forskellen er dog, at vi nu kan man vælge fra.

Malkekonerne, der sled og slæbte, var med til at skabe samfundet, men for dem var det ikke muligt at vælge fra, hvis det ikke gad, man forsørgede sig selv.

Marianne Jørgensen sluttede sit muntre og indholdsrige indlæg med at ønske Dansk Landbrugsmuseum og Dansk Slægtsgårdsforening til lykke med malkekonen, og takkede Jakob Vestergaard for en fornem figur.

Arrangementet sluttede med at Peder Mouritsen takkede Dansk Landbrugsmuseum for arrangementet og de tilstedeværende for fremmødet.

På museumsbygningens væg nær malkekonen har museet ophængt et skilt, der fortæller om monumentet, som er opstillet på initiativ af Dansk Slægtsgårdsforening, som har bekostet kunstværket sammen med en række sponsorer, som er: Kaaregaard, Klavsholm, Rynkebygård,

OGN

Efter afsløringen af monumentet samledes de fremmødte i Landbrugsmuseets Centerhal, for at høre Marianne Jørgensen fortælle om Multitaskende family manager - malkekone anno 2008

Nyt fra hovedbestyrelsen

Dansk Slægtsgårdsforening afholdte sit efterårsmøde den 28. november hos Dansk Landbrugsmuseum på Gammel Estrup.

Hovedbestyrelsesmødet var meget koncentreret, da alle efter frokosten skulle deltage i afsløringen af malkekonemonumentet.

Landsformanden indledte med at takke Ringkøbingkredsen for et særdeles vel tilrettelagt og gennemført årsmøde.

Derefter fulgte nogle bemærkninger bl. a. om Jens og Anna Jensens Fond, der fortsat yder rejselegater til unge landmænds uddannelse i udlandet.

Forretningsfører Inger M. Hansen fremlagde halvårsregnskabet, og så dystet på foreningens økonomi, da medlemstallet er vigende.

Landsformanden kommenterede medlemssituationen med at sige, at det ikke er et krav om jord og generationer, for at være medlem af foreningen, men om interesse for gårdenes og landbrugets kulturhistorie.

Inger M. Hansen omtalte et tilbud fra Vallekilde Højskole om et kursus for Slægtsgårdsforeningens medlemmer i uge 10 i 2009. Hovedbestyrelsen tog imod tilbuddet. (Se side 11).

Formanden for Slægtsgårdsarkivet orienterede om arbejdet på arkivet, og om overarkivar Ejgil Overbys længerevarende sygdom og p.g.a. et brækket lårben.

Inger M. Hansen orienterede om Slægtsgårdsrejsen 2009. (Se omtale side 11).

Derefter gik hovedbestyrelsen over til konstitueringen.

Til landsformand genvalgte Peder Mouritsen.

Til næstformand genvalgte Karen Jacobsen.

Til forretningsudvalgets tredje medlem nyvalgte Niels Ulrik Tarpgaard, da Elise Jensen efter 20 år er udtrådt af hovedbestyrelsen.

Til arkivudvalget genvalgte Anne Lis Ladefoged, Jens Skytte og Esbern Oddershede.

Efter en runde med gensidig orientering fra kredsene nåede man til orientering om årsmødet 2009.

Det afholdes 23. - 24. maj i Grenå, og Århuskredsens formand, Anne Lis Ladefoged, har sammen med sin bestyrelse tilrettelagt et interessant program for dagene.

Der planlægges en traditionel fortur fra øerne om fredagen.

I 2010 afholdes årsmødet 29. - 30. maj på kursusjendommen Bymosehegn ved Helsing i Nordsjælland.

I forbindelse med drøftelsen af årsmøderne foreslog Jens Ulrik Tarpgaard, at det ville være bedre for de mange som skal hjemad, at årsmødeudflugten søndag sluttede med frokosten.

Dette synspunkt vandt tilslutning, men først fra 2010, da man ikke ville blande sig i årsmødet i Grenå, der er tilrettelagt.

Fødselsdage

A. C. Winther Hansen

Den 24. september rundede A. C. Winther Hansen de 70 år. I 1988 blev han formand for den nystiftede Himmerlandskreds, hvis formand han var i 19 år. Som medlem af Slægtsgårdsforeningens hovedbestyrelse var A. C. Winther Hansen i årene 1996-2005 næstformand og formand for redaktionsudvalget.

Vagn Juel Jørgensen

Den 18. november fyldte Vagn Juel Jørgensen, Flakkebjerg 70 år. Efter i 1998 at være valgt til bestyrelsen for Vestsjællandskredsen, blev han året efter formand, en post som han stadig beklæder med stor succes.

Vagn Juel har gennem mange år været den ene af Dansk Slægtsgårdsforenings to revisorer.

Dødsfald

Arne Højland

Den 2. november døde Arne Højland, Høng. 85 år.

Da Vestsjællandskredsen blev oprettet i 1989 valgtes Arne Højland til formand, en post han bestred med stort engagement. Talrige medlemskaber blev tegnet, og mange udflugter blev tilrettelagt takket være hans store lokalkendskab og ikke mindst personlige kontakter over hele landet.

Efter 10 år trak Højland sig tilbage fra formandsposten, men fortsatte endnu to år i kredsbestyrelsen.

Torp Friis Møller

Den 16. november døde Torp Friis Møller, Rødekro. 85 år.

Torp Friis Møller var i mange år formand for kredsen Det sydlige Sønderjylland, hvor han lagde et meget stort arbejde. Som medlem af hovedbestyrelsen kom han i redaktionsudvalget, og utallige er de artikler, som han har skrevet til "Slægtsgården".

Torp Friis Møller var en stor kender af sin egn og forstod at formidle dens historie. Det blev til mange års arbejde for Lokalhistorisk Forening i Rødekro, hvis årbog han redigerede gennem mange år.

JULEN

– kærlighedens og glædens fest

*Af sognepræst
emer.
Per Møllerup,
Korsør.*

Når du modtager dette nr. af Slægtsgården, er der kun kort tid til, at det er jul igen. Måske har du allerede i nogen tid varmet op til jul ved igen at synge med på vore kendte julesalmer, synge om den store glæde. Julen er glædens fest. Snart vil vi igen fylde kirkerne til

overmål for sammen at fejre glæden. Og når vi går hjem fra julegudstjenesten, vil vi ønske hinanden glædelig jul.

Snart vil vi igen i de fleste hjem tage hinanden i hånden og gå rundt om juletræet, der måske er pyntet med hjemmelavede hjerter som symbol på kærligheden. Julen er også kærlighedens fest. Vi giver hinanden gaver som udtryk for, at vi værdsætter hinanden og holder af hinanden.

Julen er kærlighedens og glædens fest. Når en anden møder os med kærlighedens varme, kalder det glæde frem i os. Og glæden giver os lyst til at gengælde kærligheden. Kærlighed og glæde understøtter gensidigt hinanden. Men hvad er det for en kærlighed, som kalder glæden frem i os netop til jul? Det er Guds kærlighed! Gud er vor skaber, selv om vi har fået livet gennem vore forældre, så lever vi, fordi Gud har villet os. Gud kærlighed betyder meget for os, fordi vi oplever os afhængige af ham.

Julen er Jesu fødselsdagsfest. Jesus har mere end nogen anden vidnet for os om Guds kærlighed til alle mennesker – og mindet os om vor afhængighed af Gud. Vi ved ikke hvor mange, der dengang lagde mærke til Jesu fødsel, lagde mærke til, at her skete noget særligt. Måske ikke så mange, for i begyndelsen fejrede de første kristne ikke Jesu fødselsdag. Det fejrede først og fremmest dagen for hans opstandelse som et tegn på, at Gud bakkede ham op, og at døden ikke er uovervindelig. – Først da rigtig mange selv havde erfaret Guds kærlighed og fået fællesskab med Gud gennem at tro Jesu budskab om ham og følge hans tilskyndelse til at søge kontakt med Gud, først da blev flere og flere overbeviste om, at Jesu fødsel er den mest afgørende begivenhed i menneskers historie, og det blev almindeligt at fejre Jesu fødselsdag, holde jul.

Julen er fredens fest. Fred på jorden forkyndte englene ved Jesu fødsel. Fred med Gud og fred mellem mennesker indbyrdes. Derfor har mennesker altid oplevet julen som en særlig tilskyndelse til at blive forsonet med uvenner og holde fred med hinanden. Julefreden! Det fortælles, at under første verdenskrig skød soldaterne ikke på fjenden juleaften, og da soldaterne i den ene skyttegrav begyndte at synge Glæde jul, dejlige jul, så stemte soldaterne i den fjendtlige skyttegrav i,

og nogle soldater fra begge sider kravlede op af skyttegravene og ønskede hinanden glædelig jul. Midt i krigens helvede mindede julen soldaterne om, at Jesus er kommet til os med Guds fred. Og når vi har fred med Gud og erfarer hans kærlighed, så får vi overskud til også at komme hinanden i møde og slutte fred.

Julen er fredens fest. Tit siges det, at Jesus giver os Guds tilgivelse for det, vi har gjort forkert. Det er rigtigt, men det er vigtigt at huske, at Gud tilgiver os fordi han ønsker fællesskab med os. Nogle mennesker har et forvrænget billede af Gud. De opfatter Gud som en streng dommer, der nøjeregnende følger med i alt, hvad vi gør, og straffer os for det forkerte, vi har gjort, hvis vi forsømmer at bede ham om tilgivelse. Det er klart, at har man et sådan billede af Gud, så er man kun interesseret i at få fred med Gud eller rettere fred for Gud, men ikke i fællesskab med ham. Hvem har lyst til at være tæt på en streng og nøjeregnende dommer? Men dette billede af Gud er helt forkert. Gud er ikke ude på at straffe os, vi har ikke brug for Guds tilgivelse for at undgå straf, men for ikke at leve i uvenskab med Gud. Vi har brug for Guds tilgivelse for at alt det, som skaber afstand mellem Gud og os kan blive ryddet af vejen. Det er mellem Gud og os som mellem os mennesker indbyrdes. Uvenskab skaber afstand, men tilgivelse og forsoning lægger grunden til at nyt og tillidsfuldt fællesskab.

Julen er både fredens, kærlighedens og fællesskabets fest. Til jul fejrer vi, at Jesus er kommet for at give os Guds tilgivelse og fred med Gud og for at inspirere os til at tro Gud og give os fællesskab med Gud, så vi kan erfare Guds kærlighed. Til jul fejrer vi, at Gud virkelig vil have fællesskab med os mennesker og omslutte os med sin stærke kærlighed hele vort liv. Det er det allervigtigste for os, det giver os frimodighed og kraft til at klare de udfordringer, vi måtte møde. Glædelig jul og Guds fred!

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:
Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Juleaften hos gamle Maren

Digterpræsten Kaj Munk skrev mange artikler. En del blev udgivet i 1947 i samlingen "Naturens egne Dreng, der blev redigeret af vennen dr. theol. Niels Nøjgaard.

Manuskriptet har dateringen: Juleaften 1940 - Kl. 10 Minuter i 3 Eftermiddag.

Mellem alle de gode Gaver, der faldt i min uværdige Turban i Julen i Aar, var den skønneste ubetinget den, jeg fik direkte fra den gode Gud allerede om Morgenen Juleaftensdag.

I den alleryderste sydlige Snip af Vedersø Sogn, saa langt ude, at det er lige paa Nippet til at ligge uden for Sognet, ja, Skillelinien mellem Vedersø og Husby skærer gennem Huset, bor gamle Maren, der i sommer med et vældigt Knald fyldte 90. Jeg overbringer hende gerne Juleaftensdag min Julehilsen personligt og ved ikke, jeg noget Aar har svigtet hende, men til min Skam maa jeg tilstaa, at i Aar var jeg lige ved det. Bilen hænger på sine Klodser, og Vejene er saa glatte, at Støvler og cykeldæk i Berøring med dem bliver mere lunefulde end noget Kvindesind. Men den redelige Del af Ens Sjæl ved jo meget godt, at alt sligt er undskyldninger, der duer til Isbæk, man tager et par strømper paa uden over støvlerne, og inden man ved af det, befinder man sig midt i den Triumf at have taget gamle Maren paa Sengen.

"Æ Præst er her, Maren, æ Præst er her."

"Aah Herre Jøsses dog!"

Imens Maren formummer sig i Klokkerne, begynder Kedlen paa Komfuret at spytte. 8 travle Smaahænder hjælper Mor at tørre Køkkenbordet af, skylle Kaffepose og finde al Livsens Herligheder frem: Sukker og Fløde, Sigtebrød og Rugbrød, Smør og Ost, Leverpostej og Rullepølse (hjemmelavet med Mesterhaand), Kringler og Kyskager. Saa dufter det brasiliansk af Danmark i Køkkenet (jamen det er ingen "Histaarri", det er den rene skære Virkelighed), og man hengiver sig til nydelsen af alt, hvad det straalende vestjydske Sindelag manifesterer sig i, lige fra den blaa Tuds til den skraaende Munds.

"Tusind Tak" og "Velbekomme", og nu er Maren rede til Audiensen.

Megen Diskuterer kan det ikke blive til, for Aarene tager paa, men Hørelsen tager af. Men rørende er den Taknemmelighed, der lyser ud af det runde rynkede Morlilleansigt og mange Klap faar man paa Armen af en Kvindehaand, der ikke har holdt sig for god til noget Mandsarbejde, og som endnu er lind og rørig, selv om der er gaaet Bolschevisme endog i Strikkepinde. Og vi faar da ogsaa vexlet et par lokale Nyheder, og tuttet hinanden ind i Ansigterne, at Gud er god ved os Mennesker. Det nikker Maren til med Smil og Taarer. Hun har det lunt inden Døre, kaffen kommer til hende på Sengen om Morgenen, de unge er flinke ved hende, og de fire dejlige Børn, hvad er ikke de for en Tidkort for et gammelt Menneske, hvem Arbejdet er faldet af den altid virksomme Haand.

"Og jeg har jo min Forstand," gentager hun, som nævner hun dermed en særlig udsøgt Opmærksomhed fra den Almægtige, "a har jo min Forstand," nikker hun igen. Og det er, som Tiden staar stille inde i den lille lune Stue, her er intet Gnav over Alderdoms Brøstfældighed, ingen Bitterhed over et langt Levned i Slid og yderst nøjsomme Kaar, ingen Pukken på et forspildt liv, fordi Anders, eller hvad det har heddet, ikke vilde, som hun vilde.

Den gamle Pige sidder der i sin 90-Aars gave Lænestol saa mild. Saa rund, saa ydmyg glad – ja, det er, siger jeg, som om Tiden er veget, som om allerede et lille Skær af Evighed kaster sit varme Lys hen over en Sjæl, og nu, glædelig Jul, Maren! Og saa beder vi, at Han deroppe, der har været saa trofast til det her, ogsaa vil have Haand i Hanke med os det sidste stykke af Vejen, og saa, naar vi ikke skal være hernede mere, tage os hjem til sig i sin Himmel.

Det ældgamle friske Ansigt bliver endnu klarere, det blinker af Lys i de glippende Øjne, - jo Maren ved nok, at foruden den flotte Fødselsdagsstol her i Stuen er der ogsaa sat Stol frem til hende et andet Sted. "Farvel, Maren." "Farvel, og Tak. Og mange Tak. Og ret mange Tak." Se, det kalder jeg Opbyggelse - for Præsten.

Men udenfor ligger Klitterne, og de har aldrig været smukkere siden Johans Begravelse. De er altid graa, men i Dag fint pudrede med Sne hist og her, og saa er der et Lys over dem, saa skælvende aandigt, og Luften er lettere end let, den ganske svage Frostbrise i den ligesom løfter.

Og se Havet. Det er ikke det store vældige Hav, der næsten altid er ved at tvinge os i Knæ, og saa er det alligevel det. Men der ligger Taage over det et lille stykke ud til alle 3 sider, saa det er, som om det er stemt ned i Menneskeformat, det har af bare Venlighed mod Beskueren gjort sig overkommelig, Ordet er blevet Kød – og dog føler jeg hele Tiden, at det er Havet, selve Havet, det uendelige gaadefulde Hav, mod hvem et menneske er intet og mindre end intet. Men se, i nænsomme Bølger leger det sig ind imod mig, viger og rækker sig atter frem, som om det blev ved at byde mig hænder, et Tusindemaal af glædelig Fest.

Og over os er Himlen. Der er Skyer, der er blaa og mørke og ubevægeligt tunge – Sne? Uvej? Hvad varsler de? Og der er hvide lette luftige, der flager hen over Havet. Men saa er der Skyer, af en helt anden Blaanen end de tunge, en lys uvirkelig Blaanen – og den er da ogsaa virkelig uvirkelig, for naar man ser nøje til, - det er jo slet ikke Skyer, der er huller i Truslerne og Letsindet, det er Huller i alt det, der lukker for den rigtige Himmel, og hvordan er saa den? Ind i det blaa gyder sig et skær af Gylden, et overjordisk unaturligt, uovernaturligt Skær.

Paa én gang ved jeg, hvad det er. Det er det Lys, Stjernen havde, som de vise Mænd fra Østerland saa. Det er simpelthen Straalen fra den usynlige Trone allerhøjest oppe, Guldtronen, der bærer Herren selv. I én ilende Strøm af Lykke føler jeg, at jeg staar på Forklarelsens Bjerge, jeg aner et Glimt af den verden, der var i Guds Tanke Morgenen før den første Dags Morgen, vor Verdens Endemaal, denne overjordiske Lykkefølelse, denne Uantasteligheds Fred, der aander – nej, der leger mig i møde fra de venlige alvorlige Klitter, fra det hjertelige Hav og fra Himlen med Glimtene og Guldten. Der ligger ganske kort fra mig 3 miner. Men de er bare rustent Jern, deres Ondskab er opløst i intet, de er bare Gestalter af noget, der ikke er mere, noget, der for evig er forbi? Og min gamle tunge Overfrakke – den har ikke Vægt mere; da jeg med Graad i Halsen af Lykke løber ned ad Klitten, mærker jeg, jeg er forvandlet, jeg har vel ikke faaet Vinger, men det behøves heller ikke, jeg kan flyve endda.

Ternelund

– moderne landbrugsarkitektur

Gården Ternelund ligger Holbækvej 56 ved Slagelse. Fra landevejen ser man tydeligt den nye maskinhal og den nye hovedbygning. Dette moderne gårdanlæg er meget interessant, idet ejeren, Svend Erik Lundsgaard Sørensen, selv har tegnet bygningerne og tilmed selv udført hele arbejdet. Svend Erik kom i lære hos murermester Helmer Jensen, Gudum og har senere taget det grønne bevis.

Historien

Ternelund hørte under Store Frederikslund gods indtil 1905. Gårdens bygninger var da brændt ned, og godset opførte ny før dens overgang til selveje. Køberen hed Christen Johannes Christensen, og han var født på gården i 1871. I 1941 erhvervede Christian Frederiksen Ternelund. Han oparbejdede et meget anerkendt svineavlscenter. Gårdens tilliggende var på 55 ha.

*Ternelund
o. 1960.*

Hovedbygningen er færdig i det ydre, men der mangler nogle detaljer i at indretningen er afsluttet. Til højre i billedet skimtes et hjørne af det gamle stuehus, der nu står for nedrivning.

Ternelunds ejer Svend Erik Lundsgaard Sørensen, som både er bygherre og bygmester.

I 1989 købte Svend Erik Lundsgaard Sørensen Ternelund. Han havde i 1979 overtaget sit hjem – Landagergård - i Vedbynørre, og efter overtagelsen af Ternelund blev Landagergård jord lagt under Ternelund, og bygningerne solgt. Ternelund drives sammen med broderen Jens Christian Lundsgaard Sørensens gård Lerchenfeldt i Vedbynørre og landbruget omfatter 151 ha.

Arkitekturen

Arkitekt Jan Simmelhag, formand for det nu nedlagte Kulturmiljøråd i Vestsjælland Amt forklarer:

”Ternelund er et eksempel på en ganske vellykket bygningsmæssig fornyelse af et utidssvarende gårdanlæg fra 1905. De gamle avlslænger er blevet nedrevet, og det tidligere stuehus vil også blive fjernet.

De nye bygninger består af en stort maskinhal/lade på 630 m² og et toetages stuehus på 300 etagemeter med en tilbygning ved nordgavlen på 60 m² til bryggers og garage.

Laden stod færdig i 2004.

De to bygninger har fået samme arkitektoniske udformning, hvad der er ret usædvanligt, hvad angår de senere årtiers gårdbyggeri.

Tagene som er dækket med røde vingetegl er afvalmede saddeltage, der har en særlig form, idet gavlvalmene ikke er ført helt op til rygningen, således at der er blevet plads til et par trekantede "gavlvinduer". (Et arkitektonisk motiv, som undertiden ses på nyere parcelhuse.) Stuehuset har en slags søjlebåren indgangsportal, medens maskinhusets ene langfacade er forsynet med en fronton med en stor hejsebort. I den ene gavl er der endvidere to mindre porte og to døre.

Bygningens mure er opført af røde blødstrøgne mursten lagt med skræbefuge. De store murflader er fint opdelt i felter af svagt fremspringende lodrette lisener og vandrette murbånd.

Bygningerne – især stuehuset – er udført af meget gedigne materialer i en meget fin håndværksmæssig kvalitet.

Hele gårdanlægget har en beskeden monumentalitet, som passer meget vel til en gård med et jordtilliggende på 77 ha.

Den arkitektoniske sammenhæng mellem bygningerne forringes dog stærkt af den lange afstand mellem dem.

Omgivelserne

Endnu mangler omgivelserne af såvel stuehus som maskinhal, men det kommer, når det igen bliver vejr til at arbejde med jorden.

Afslutningsvis kan det fremføres, at de to nye bygninger både er smukke at se på og funktionelt indrettet. Og så er det et helt enestående eksempel på, hvad en velfunderet håndværk selv kan udrette."

OGN

Hovedbygningens sydgavl med to store vinduer til henholdsvis dagligstue og spisestue.

Nye medlemmer

Gårdejer
Ole Rønnekamp Holst
"Vennelyst"
Åkandevej 12
4330 Hvalsø

Søren Jeppesen
"Svanholmgaard"
Hagendrupvej 30
4593 Eskebjerg

Birgitte og Svend Åge Pedersen
Brinken 11
Mogenstrup
4700 Næstved

Gårdejer
Claus Bay
"Langøgaard"
Vester Oddevej 48
4900 Nakskov

Gårdejere Hanne Trydeman og
Flemming Longgaard Knudsen
"Lundsgård"
Åsum
Skovmålvej 26
5320 Agedrup

Gudrun og Viggo Petersen
Bovrup Kirkevej 47
6200 Åbenrå

Gårdejere
Tina og Mads Schall Holberg
"Lindskovgaard"
Tørskindvej 71
Lihmskov
7183 Randbøl

Gårdejere Helle Birgitte og
Jon Brent Christensen
"Hopballe Mølle"
Hopballevej 56
7300 Jelling

Kjeld Østergaard
Koldkurvej 1«3
7470 Karup
Jette Lund
Herningvej 39
7800 Skive

Dalegård på Bornholm

Dalegård er selvejergård nr 2 i Nyker sogn, med matrikelnummer 8a m. fl., og den ejes af Henrik Tolstrup, der er fjerde generation.

I 1893 købte Rosinius Hjort (1864-1934) gården af Niels Jacob Wilhelm Bolbroe. Han var i 1890 blevet gift med Hansine Anine Svendsen, der var fra Melstedgård i Øster Lars sogn. (Melstedgård er nu museumsgård.) Selv var Rosinius Hjort fra Gadeby i Øster Marie sogn, men da han erhvervede Dalegård, var han mejeribestyrer på Humledal Mejeri i Olsker sogn.

I ægteskabet var tre piger. Den yngste, Alfhild, blev gift med Søren Peter Laursen Tolstrup i 1921, og samme år overtog de Dalegård.

Søren Peter Laursen Tolstrup kom fra Øster Tørslev ved Randers. Han var kommet til Bornholm efter tilskyndelse fra en broder, som var flyttet dertil.

De fik fem sønner, og den yngste, Ole Tolstrup, overtog i 1961 hjemmet.

Ole Tolstrup var gift med Kirsten Svendsen, som kom fra Brønhøj i Rutsker sogn. Hendes farfar stammede fra Melstedgård.

Nuværende ejer, Henrik Tolstrup, overtog hjemmet i 1996. I 1999 blev han gift med Ann Marie Munch. Sammen har de børnene: Rasmus, Søren og Louise.

Henrik Tolstrup er i bestyrelsen for Dansk Slægtsgårdsforerings kreds på Bornholm, i bestyrelsen for BAF (den lokale andelsforening på Bornholm), i repræsentantskabet for DLG og i repræsentantskabet for Bornholm Brand.

Indtil i år har han også været medlem af Nyker Menighedsråd.

Endvidere spiller Henrik Tolstrup fodbold, dog som oldboy.

Drift

Til Dalegård hører 53 ha. Henrik Tolstrup købte i 2000 Søndre Kirkebygård i Klemensker med 30 ha og i 2003 Store Myregård med 25 ha, og endvidere er der tilforpagtet 40 ha. På Store Myregård er 270 søer og grisene herfra kommer som 7 kg's til Dalegård, hvor der årligt produceres 8.000 slagtesvin.

Bygningerne

Den gamle stråtakke bindingsværksgård nedbrændte i 1906, og de nuværende længer blev opført året efter. Hertil kommer så de moderne produktionsbygninger fra Henrik Tolstrups tid.

Hartkorn på Bornholm

Da slægten kom til Dalegård var tilliggendet 52 tdr. land med hartkorn 6 tdr. 2 skpr. 1 fjkr. 1 ¼ alb.

I Bornholms Amt er hartkornet forskelligt fra hartkornet i det øvrige land, et forhold som må tages i betragtning, når

vi sammenligner jordens bonitet. Denne forskel skyldes, at Christian den Femtes matrikel af 1688 ikke blev gennemført på Bornholm, hvor grundlaget for landets første matrikel (Matriklen af 1664), som gennemførtes efter enevældens indførelse i 1660, blev ved med at gælde på grundlag af de gamle landgildeydelse, hvorefter f. eks. 1 td. smør i årlig landgildeydelse svarede til 12 tdr. hartkorn, 1 får til 2 skæpper og 1 gås til 2 fjkr. hartkorn.

Igennem lange tider var dette forhold upåagtet, men omkring 1800 fremkom af og til klager over, at det gamle skattegrundlag medførte en uretfærdig fordeling på de enkelte gårde. Efter langvarige forhandlinger og undersøgelser, som yderligere forsinkedes ved, at landet i årene 1807-14 var inddraget i Napeonskrigene, viste det sig i 1816, at til 1 td. bornholmsk hartkorn gik der kun et areal på 49.000 kvadratalen af den bedste jord til takst 24 imod 72.000 kvadratalen i det øvrige land.

Man vedtog nu, at taksterne 20 og de mellemliggende indtil 24 skulle gælde ens, ud fra den betragtning, at den bedste jord i modsætning til den mindre gode jord næppe kan gøres væsentlig bedre ved grundforbedringer og lignende foranstaltninger.

Den bornholmske td. hartkorn svarer således kun til ca. 2/3 af en td. almindelig dansk hartkorn.

Jordfordeling

Udskiftningen af jordfællesskabet under de store landboreformer i slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet efter forordningerne af 23. april, 1781 og 15. juni 1792, dels landsby og landsby imellem, hvor et sådan fællesskab fandtes, dels mellem gårdene indbyrdes i selve landsbyen, var en af vigtigste økonomiske reformer for jordens udnyttelse og for landbrugets trivsel og fremgang.

På Bornholm lå forholdene anderledes, idet der ikke fandtes landsbyer eller store fælles overdrev, her lå gårdene spredt med en hovedlod (indmarken) på 12-15 ha nær ved eller omkring gården og en del udlodder almindelig kaldet "havrejord", hvis antal godt kunne nå op på en snes eller mere. Udlodderne lå landet med de øvrige gårdes lodder omkring i sognet.

Selv om dette var en betydelig ulempe for udnyttelsen, ikke alene på grund af afstanden, men også fordi landmændene ved brugen af disse udlodder nødtes til at tage visse hensyn til hverandre, så ville de dog ikke erkende, at de forannevnte forordninger kunne finde anvendelse på Bornholm.

Men efter at forholdene angående hartkornsvurderingen var blevet afsluttet, tog man fat på forhandlinger og forberedelser på "landboreformerne" på Bornholm, for at opnå en mere hensigtsmæssig beliggenhed af de enkelte gårdes jordtilliggende, en opgave, der ingenlunde forløb uden vanskeligheder med at få landmændene til at finde sig i de omdelinger af jord, som nødvendigvis måtte finde sted.

Som eksempel på omdelinger og reformen kan nævnes Nyker sogn, hvor arbejdet gennemførtes i årene 1836-37. Dette sogns 47 gårde havde før udskiftningen deres jorder liggende fra 3 til 18 steder. Efter udskiftningen havde 28 gårde hver deres jord i en lod, 17 i en hovedlod og en udlod og 2 gårde i en hovedlod og 2 udlodder.

Arbejdet der påbegyndtes i Povlsker i 1819 og afsluttedes på grundlag af en lov af 1866.

Kursus på Vallekilde Højskole

”Oplev Odsherred”

Et 5-dages kursus på den traditionsrige Vallekilde Højskole planlagt i samarbejde mellem Dansk Slægtsgårdsforening og Vallekilde Højskole.

Fra søndag den 1. marts til torsdag den 5. marts 2009. Kurset begynder med ankomst og indkvartering søndag kl. 14-15 og slutter med frokost torsdag kl. 12. og derefter afrejse.

Vallekilde Højskole er beliggende i Odsherred nær Lammefjorden og Sejrbugten. Skolen blev opført i perioden 1866 – 1907 af grundlæggeren Ernst Trier og arkitekt Martin Nyrop.

Højskolens adresse er:

Kommunikationshøjskolen Vallekilde, Højskolevej 9, 4534 Hørve

Kurset indeholder bl.a. morgensamlinger med morgensang og foredrag om formiddagen, udflugter om eftermiddagen og fortælling, sang eller film om aftenen. En aften får vi ost, øl og smagsprøver af produkter fra Odsherred.

Vi skal på tur til Audebodæmningen og pumpestationen og høre den spændende historie om Lammefjordens inddæmning. Vi skal besøge en slægtsgård i Odsherred og vi skal se højskolens omgivelser med interessant arkitektur. Vi besøger også Valgmenighedskirken.

Det nærliggende Dragsholm Slot er oprindeligt en fæstning fra den tidlige middelalder og her skal vi høre om fortid, nutid og fremtid.

Medvirkende:

Chefkonsulent i Højskolernes Hus Thor West Nielsen, botaniker Lene Gedde, tidl. kulturminister Jytte Hilden m.fl.

Kursusleder: Forstander Bo Espersen.

Prisen pr. person er 2.500 kr. i værelse uden bad og 3.000 kr. i værelse med bad.

Samme pris pr. person i dobbelt- og enkeltværelse.

Højskolen er et spændende bygningskompleks, men det er ikke handicapvenlig, da der er en del trapper. Nogle af værelserne har dog en bedre beliggenhed end andre og de tildeles efter ”først til mølle”, så hurtig tilmelding tilrådes.

Tilmelding senest den 20. januar 2009 til Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv
Tlf. 59 27 59 77, E-mail: imhan@post.tele.dk

Deltagerliste og ugeprogram udsendes inden kursusstart.

Slægtsgårdsrejsen 2009

Rejsen 2009 vil forme sig som en rundtur i den del af Baltikum, som vi så godt som endnu ikke har besøgt.

Foreløbig kan det oplyses af vi rejser fra Kastrup søndag, den 5. juli kl. 9.35 med ankomst til Riga kl. 12.05.

Der bliver 1 overnatning i Riga, 3 i Klaipeda og 2 i Vilnius, hvorfra vi rejser hjem lørdag, den 11. juli kl. 18.30 med ankomst til Kastrup 18.55.

Prisen er ikke fastsat endnu, men vi antagelig være på samme niveau som sidste år (5.500 kr.)

Udførligt program i februarnummeret.

Tilmelding til Inger M. Hansen 59 27 59 77 eller imhan@post.tele.dk

Hedesagen under forvandling

*Af docent, dr. phil.
Erik Helmer Pedersen.*

Sådan lyder titlen på min første større bog inden for det store arbejdsområde, som dansk landbo- og landbrugshistorie omfatter. Her fortælles om Det danske Hedeselskabs indre historie fra 1914 og til 1966, det år man fejrede selskabets 100-års jubilæum. Om de første hundrede år havde landbohistoriens nestor, dr. phil. Fridlev Skrubbeltrang skrevet et lige så omfattende værk *Det indvundne Danmark*. Det lå lige for, at han også skulle have skrevet 2. bind af historien, men af arbejdsmæssige grunde overdrog han den ærefulde og ganske forpligtende opgave til mig, en af hans studenter fra Historisk Institut ved Københavns Universitet.

Mit bidrag til Hedeselskabets historie kom dog først på bordet i efteråret 1971. Til arbejdsmæssige forsinkelser af sædvanlig art kom en række praktiske vanskeligheder, forårsaget af den triste kendsgerning, at Hedeselskabets direktør siden 1959, Frederik Heick blev alvorligt syg foråret 1971 og døde efter få måneders sygdom. Heick, en hedebondes søn, havde som agronom virket nogle år som landbrugskonsulent, inden han i 1939 blev forstander for Statens Forsøgsstation i St. Jynde vad. Fra 1945 til 1959 var han folketingsmand for Venstre, valgt i Haderslev-Aabenraa-Sønderborg-Tønder amtskreds, men lagde – for en stund? – politikken på hylden, da han efterfulgte landvindingspioneren Niels Basse som Hedeselskabets direktør.

Hvis man vil vide lidt mere om min bogs ret så dramatiske tilblivelseshistorie, kan man læse mere fyldigt herom i en artikel, jeg netop har skrevet til *Landbohøistidsskrift* "Hedesagen under forvandling, II. akt". I den forsøger jeg at runde den historiske skildring af med nogle oplysninger om de vilkår, hvorunder en betalt samtidshistoriker typisk arbejder. Selv om jeg naturligvis håber, at interesserede læsere vil finde vej til nævnte tidsskrift, kan jeg dog ikke dy mig for at genfortælle en mindre episode i forbindelse med bogens navngivning. Som arbejdsdokument havde den uden mindste postyr fået titlen "Fra hedesag til samfundssag", fordi den akkurat som Skrubbeltrangs bog skildrede nogle af de problemer, en patriotisk sag som hedeopdyrkning og –beplantning kunne få i konkurrencen om de nødvendige statstilskud. Dansk landbrug havde på sin storhedstid som Danmarks ubestridte hovederhverv normalt ikke svært ved at rejse offentlige bevillinger, men som regel gik det lettere, hvis man umiddelbart kunne påvise en økonomisk gevinst herved. Her kneb det imidlertid svært for hedesagens venner at dokumentere dette forhold overbevisende, og da den patriotiske åre i den nationale bevidsthed efter begivenhederne i 1864 gradvist tørrede ud, kunne man ikke som i den store Dalgastid vende den negative nederlagsstemning til positiv

opbyggelse indadtil. Efter Dalgas' død i 1894 stod mange hedeplantager med deres vindkrogede og langsomt voksende bjergfyr i radikalt sindede byfolks bevidsthed som skamstøtter over fortidens hårdhændede fremfærd mod naturens helligdomme. Flere skovfolk uden for Hedeselskabets kreds såvel som lyngens digter Jeppe Aakjær spurgte da ironisk, hvor det lovede udbytte blev af. "Skynd dig, kom! Om føje år/heden som en kornmark står" lød så tidligt som 1859 H. C. Andersens ilsomme opfordring, da han på en rejse mellem Randers og Viborg digtede sin jyske fædrelandssang *Jylland mellem tvende have*.

Lige inden min bog skulle gå i trykning, stadig båret frem på en bølge af harmonisk og konstruktivt samarbejde til alle sider, fik jeg imidlertid en advarende meddelelse fra Heick: Bogens titel støder flere i vor bestyrelse, fordi man kan læse den som en nedsættende vurdering af hedeboendernes slidsomme arbejde gennem tiderne. Jeg blev da nogle dage senere stedt for Hedeselskabets bestyrelse på Hotel d'Angleterre i København, og her tog dansk landbrugs mægtigste mand dengang, Anders Andersen mig alvorligt i skole. Næsten skjult bag en fed cigarrøg docerede han det for ham så soleklare faktum, at hedesagen til enhver tid havde været en samfundssag, uanset hvad en historiker ellers måtte mene om den ting, og det kunne ikke være Hedeselskabets opgave at tvære en fed titel ud over deres minde. Efter en kort og ulige dyst på ladede ord og vendinger strakte jeg som forventet våben og foreslog ovennævnte titel.

Anders Andersens attack må naturligvis ses i sammenhæng med den til tider noget ophidsede debat, der dengang førtes om det danske landbrugs aktuelle som fremtidige placering i en europæisk sammenhæng. En tiltagende overproduktion af landbrugsvarer i den vestlige verden fik de enkelte lande til at beskytte deres nationale landbrug mod konkurrence udefra, og her kom Danmark som verdens førende landbrugseksportør hårdt i klemme. Fællesmarkedet eller De Seks lukkede i stigende grad porten for danske landbrugsvarer, vort medlemskab af frihandelsområdet De Syv satte landbrugsvarer i en art parentes, og de nordiske lande ville i et evt. NORDEK-samarbejde helst holde dem udenfor.

I mere end 100 år havde vor landbrugseksport ellers været det sikre kort i den økonomiske udvikling her til lands og var da ofte blevet markedsført som resultatet af et demokratisk andelssamvirke mellem gårdmænd og husmænd, den grundtvigske folkeligheds rent materielle side. Offentlig støtte til landbrugets tekniske og organisatoriske udvikling motiverede derfor nærmest sig selv.

Det hører med til historiens grundpensum, at Hedeselskabet ved dets oprettelse var ombølglet af alm. sympati, ikke mindst i borgerlige, københavnske kredse. Ikke desto mindre holdt det hårdt for Enrico Dalgas og hans kloge rådgiver i politiske anliggender, juristen og godsejeren Ferdinand Mourier-Petersen, Rugård ved Grenå, at få politikerne i tale. Siden 1866 var Mourier-Petersen landstingsmand i 9. landstingskreds og formand for Hedeselskabets bestyrelse. Det blev da hans selvvalgte job at blødgøre den til enhver siddende indenrigsminister, i årene 1865-69 ingen ringere end den senere konseilspræsident J. B. S. Estrup. Denne kunne

imidlertid ikke være upåvirket af, at en toneangivende skikkelse inden for indmarkens etablerede landbrug, den senere forstander på Lyngby Landboskole J. C. la Cour fra første færd havde undsagt Dalgas' planer. Det kunne ikke være en statslig opgave at støtte kapitalslugende foretagender som engvanding langs vestjyske åer eller træplantning på den golde alhede. Det var ikke tidssvarende for dansk landbrug, docerede han.

Trods disse begyndervanskeligheder fik Hedeselskabet ret hurtigt politisk medvind. Statstilskuddet udgjorde i årene 1866-69 ca. 10.000 om ret eller tæt ved 25 % af indtægterne; i i Dalgasperiodens sidste år 610.000 eller 76 %. Heraf var næsten 2/3 reserveret plantningsformål, da selskabets centrale aktivitetsområde. Kort før 1914 androg statstilskuddet 1,4 mio., delt op i tre lige store parter: administration, plantning og mosekultur og mergling. Tyngdepunktet i arbejdet var nu ved at blive forlagt fra plantningsområdet til udmarkslandbruget med dets mange moser og kær, som nye redskaber og kunstgødning i forening gjorde det muligt at forvandle til landbrugsjord. Det krævede endvidere mergel tilført, et arbejde som Hedeselskabet fra første søgte at organisere. I 1879 kunne man således indvie den første mergelbane, der med hesteforspand trak sit 20 km lange 1 meters spor gennem 18 lossepladser på strækningen Bording – Hodsager.

De såkaldte "mosesag" var dermed kommet i centrum, og æren herfor tilkommer ikke mindst en ung, dynamisk agronom Th. Claudi Westh, som Dalgas fik ansat i 1893. Han var som sin læremester en agitator af rang, og med sin udtømmelige fantasi kunne han hjemme ved skrivebordet udkaste planer, som gennemført efter pålydende kunne indlemme det ganske agerland i Hedeselskabets arbejdsområde. Kodeordet var "grundforbedring", forstået som vandafledning, mergling og ukrudtsbekæmpelse, men efter Wesths opfattelse arbejdede man fortsat inden for Hedeselskabets formålparagraf; til målgruppen hedens beboere ville han føje de mange husmænd landet over, som med støtte i jordlovgivningen fra og med 1899 havde fået sig en jordlod, ofte på vandlidende, kalktrængende udmarksjord. Her skulle Hedeselskabet efter bredt favnende undersøgelser ikke alene foranstalte samlede fremstød på grundforbedringens område, men også få de bevilgende myndigheder til at støtte arbejdet rent økonomisk. Som medlem af Det radikale Venstre forestillede han sig at have politisk opbakning hertil, men da partiet måtte aflevere regeringsmagten i 1920 til Venstre, gik Wesths konkurrenter i selskabet af med sejren, og han blev rangeret ud på et sidespor.

Statsstøttet grundforbedring blev derefter Hedeselskabets centrale felt, og hertil føjedes ingeniørteknisk bistand til store afvandsprojekter, digeanlæg osv. Omlægningen fik sit officielle stempel ved, at repræsentanter for Landbrugsministeriet og de store landbrugsorganisationer i 1920 indtrådte i dets bestyrelse. Plantningsarbejdet fortsatte ganske vist, men gennem 1920'erne stærkt hæmmet af en til tider morbid kritik af de urentable bjergfyrlantager.

Selv om selskabets direktør 1933-43, C. E. Flensborg, var forstmand og selv om de udskældte plantager bød på gode beskæftigelsesmuligheder som værn mod kriseårtiets arbejdsløshed, var det dog grundforbedringsarbejdet, som med mangedoblet statsstøtte til sin kredit udgjorde Hedeselskabets hovedindsats i krise- som i krigsår. Den ledende kraft heri var Wesths gamle medarbejder, Niels Basse, som også blev Flensborgs efterfølger 1943-59. Grundforbedring skabte øget beskæftigelse i landdistrikterne, og dermed fik selskabet politisk opbakning fra socialdemokratisk side, men

der lå nok så mange arbejdstimer gemt i Niels Basses nyskabelse: en særlig lov om landvinding i det nationale beredskabsår 1940. Hermed forstod man ikke alene vandafledning i det store format inden for landegrænsen, men i lige så høj grad indvinding af nyt land fra havet. Hvad indad tabes, skal udad vindes, kunne Basse have sagt, når landbrugstællingerne gang på gang dokumenterede tab af landbrugsjord til veje, nye bebyggelser osv. Landvindingsloven gav også arbejdet den tryghed, at man rent organisatorisk var bedre i stand til at få fremkaldt, evt. gennempresset den fornødne opslutning fra uvillige lodsejeres side.

Natur- og fredningsvenner havde fra Hedeselskabets spæde begyndelse protesteret mod de indgreb mod den uberørte natur, selskabets forstlige og kulturtekniske virksomhed medførte, og i løbet af 1950'erne og 60'erne voksede modstanden stærkt i takt med, at landbruget gradvist mistede status som det absolutte hovederhverv. Skjernåens afvanding blev selve symbolet på denne magtkamp mellem landbrugsinteresser og naturens venner, og det faldt da i Fr. Heicks lod som Niels Basses efterfølger at afværge eller i hvert fald afbøde kritikken. Som jeg søger at vise i min artikel til Landbohistorisk Tidsskrift, lykkedes det Heick med Anders Andersens helhjertede støtte at bjerge Hedeselskabet gennem skærsilden, oven i købet på den måde, at det udskældte grundforbedrings- og landvindingsarbejde med statslig støtte fortsattes om end i reduceret form.

Trist nok døde Heick midt i arbejdet og fik heller ikke min bog at se i færdig form, da den først forelå et par måneder efter hans død september 1971. Hans efterfølger K. Sandahl Skov videreførte virksomheden i uændret form indtil sin afgang i 1986, hvorefter kursen gradvist blev lagt om fra naturudnyttelse til naturbeskyttelse, ikke så meget i passiv som i aktiv form. Det moderne samfund påvirker med sine affaldsproblemer stærkt den oprindelige og i grunden sårbar natur, og derfor kan man ikke klare sig med en række forbudsskilte. Der må aktiv indgriben til, og den kan det moderne hedeselskab levere gennem sine forskellige virksomhedsgrene, efterhånden udskilt fra den oprindelige forening. Og arbejdsområdet er ikke alene Danmark, men fsv. den hele verden, idet man i flere lande har oprettet datterselskaber eller købt sig ind i lignende virksomheder. Hedeselskabet af i dag er en hypermoderne koncern, hvis enkelte aktivitetsområder er hængslet sammen i det, der på nydansk hedder DALGAS Group.

Hedeselskabet eller som jeg fortsat helst vil kalde virksomheden Det danske Hedeselskab, kan dog ikke frigøre sig fra sit historiske udgangspunkt, og som jeg læser dets tidsskrift VÆKST har den trods ændret navnepraksis heller ingen planer om at gøre det. Det må derfor ofte stå for skud i dagens miljørigtige debat, og "skurkene" i den historie er dets ledende folk i årtierne efter 2. verdenskrig, fordi de efter denne opfattelse alt for længe holdt fast ved naturens og landskabets landbrugsmæssige anvendelse. Skrubbetrang og jeg er tilsvarende blevet anklaget for at have undladt en nationaløkonomisk analyse af virksomheden, underforstået: og dermed undertrykt nok et bevis på den manglende nytteværdi af samfundets investeringer i Hedeselskabets aktiviteter. Herved overses det let, at det moderne, demokratiske samfund hvert år investerer milliarder af kroner i aktiviteter og foretagender, hvis nytteværdi, målt i kroner og øre, er såre beskeden. Som Dalgas i sin tid så opgaven, gik den ud på at nyttiggøre hidtil ubrugte ressourcer, især i forfordelte regioner i udmarkens Danmark. Det er en del af vor Danmarkshistorie, som ikke kan retoucheres bort eller som behøver undskyldning på vore forfædres vegne.

Nyt fra kredsene

Lolland-Falsterkredsen

Der har været afholdt driftbesøg på sukkerfabrikken i Nykøbing Falster den 27. november med 27 deltagere. Det var meget interessant at se fabrikken i drift, og vi have en god aften.

Generalforsamlingen afholdes 11. februar. Nærmere oplysninger tilgår medlemmerne.

Mogens Høge Hansen.

Himmerlandskredsen

Kredsen besøgte den 15. november kartoffelmelsfabrikken i Langholt. Det var en interessant aften, hvor vi oplevede den enorme kapacitet, som fabrikken har her i kampagnen, der strækker sig året ud.

Der er 45 ansatte i kampagnen, og derefter skal hele fabrikken repareres. Udenfor kampagnen er der også 45 ansatte, dels med reparation dels med salg.

Poul Kr. Poulsen.

Vejlekredsen

Den 28. oktober havde vi i Vejle amt generalforsamling i Kolding landbrugsforenings bygning i Kolding. Her fortalte formanden Asger Christensen om sin gård "Nørupgård".

Nørupgård blev i 1760 købt fri fra Koldinghus og har siden været i slægtens eje fra far til søn, indtil Asger Christensen som svigersøn i 1998 overtog gården.

Asger Christensen blev gift i 1982 med Inge, der er sygeplejerske, og de har 4 børn - 3 sønner og en datter.

De begyndte i et I/S sammen med Inges bror der efter 7 år døde. Her var 150 køer og 250 grisesøer. I dag er der en ny stald med 400 køer og ingen grise. Der har i flere år været en gårdbestyrelse.

Asger Christensen er en meget aktiv landbrugsforeningsformand, medlem af landbrugsrådet, mm.

Han arbejder med Kolding kommune m.fl. på et å-projekt, hvor små enge bliver lagt sammen og skrænter renses for pile/slåen krat mm. Engene bliver overrislet af drønvand og skal så afgræsses.

Niels Chr. Jørgensen

Århuskredsen

Tirsdag, den 28. oktober 2008 afholdt vi efterårsmødet med generalforsamling i "Den gamle Stald" på Gl. Estrup.

Landsformanden Peder Mouritsen fortalte på sin karakteristiske og inspirerende måde om sit og hustruen Bentes landbrug, Sædding Storgård.

Der blev også berettet om det interessante arbejde, der foregår i Etisk Råd, med de mange vidtspændende emner. Her i kredsen er vi glade for at Peder Mouritsen er med i Etisk Råd, for han er en af vores egne.

Efter kaffen afholdtes generalforsamling, der ikke bød på overraskelser eller ændringer.

Anne Lis Ladefoged

Sjælland Syd

Kredsen har siden 1998 år haft en højskoledag, hvor medlemmerne samles på en efterskole, landbrugsskole o. lign. I området.

I år var dagen henlagt til Brøderup Ungdomsskole ved Tappernøje.

Efter formiddagskaffen og kredsformand Ole Krogh Jensens velkomst bød forstander Kasten Haim velkommen og fortalte om skolen før og nu. Han sagde bl. a. at Ungdomsskolen lærer eleverne at tale pænt, sidde pænt, spise pænt, tage huen af og trække bukserne op.

Derefter fulgte en tur rundt i skolebygningerne.

Dagens første foredrag var ved af fhv. minister Holger Hansen, Tågeby, som fortalte om sit liv, som landmand, politiker og jurist.

Holger Hansen valgte det praktiske landbrug, men kom i 1960 i Folketinget. I perioden 1973-1975 var han Grønlands- og Miljøminister. I 1977 forlod han politik, for at begynde noget helt nyt. Han blev jurist. Fortsatte på Universitetet og blev lic. jur. på en afhandling om Folketingets stående udvalg. Derefter fulgte ansættelse ved det juridiske fakultet, og så blev han studienævnformand, en interessant opgave, som han bestred gennem 10 år.

(Holger Hansen har skrevet bogen "Sporskifte", hvor han fortæller om sit liv, og den kan stærkt anbefales.)

Holger Hansen sluttede med nogle betragtninger over, hvorledes vi kan bevare landbokulturen, når landbruget næsten forsvinder.

Vi skal bevare det åbne land, og vi skal bevare landzonebåndet, så der sker en planlægning.

Vi skal lære at passe på den kommunale planlægning.

Og endelig skal vi lære at rydde op. Alle de rådne huse og gårde, der ligger i landområderne er slum og der må udformes en politik, så når der bygges nyt, så afsættes der penge til at fjerne det der ikke længere er brugeligt.

Landbokulturen kan overleve ved at inddrage tilflytterne, ikke ved vejfester med ved at tage dem til os.

Efter frokosten samledes vi til sangtime med skolens tidligere sanglærer Poul Erik Thomsen. Med hans inspirerende fortællinger om nogle af vore danske sange blev det en fornøjelig time.

Efter kaffepausen var der foredrag af Ole Pilegaard: "L. A. Ring set med genealogiske briller".

I Ole Pilgaard's hjem hang et billede af Mogenstrup kirke med fire personer på. Det var malet af L. A. Ring. Interessen for personer i Rings malerier, har ført til et interessant studie - personalhistorie på en anden måde.

OGN

Vestsjællandskredsen

Den ordinære generalforsamling afholdes tirsdag, den 20. januar på Høng Landbrugsskole.

Vi begynder kl. 13.00 med en beretning om en 16.000 km lang togtur fra Høng til Laos fortalt af Ejvind Jensen, Niels Sveistrup og Søren Christensen. Fortællingen varer 3 timer, så i pauserne vil der være henholdsvis kaffepause og generalforsamling.

Vagn Juel Jørgensen

Kaffens Danmarkshistorie

”Den danske Mercurius” var navnet på den første avis her i landet – et lille blad, men til gengæld serverede redaktøren, Anders Bording, sine nyheder på vers, og i 1669 havde han godt nyt fra Helsingør – eller rettere fra Øresund:

*Ved dette pas man først til Nordens lande
fornemmer noget sært at føres over strande
man sukkerlade, te samt kaffe kalder det.*

Egentlig havde kaffe, te og chokolade intet med hinanden at gøre, te kommer fra Kina, chokolade fra Sydamerika og kaffe fra Nærorienten, men de dukkede op i Europa omtrent samtidig og afstedkom noget i retning af en kulturrevolution.

Man vidste vel nok, hvad kaffe var også før 1669.

Man kunne i lærde botaniske værker læse om en mærkelig afrikansk urt, af hvis ristede og malede frugter araberne og tyrkerne kogte en sort drik, som virkede opkvikkende uden at være berusende, men i Danmark var der næppe mange, der anede, hvordan den smagte.

Danmark kom lidt sent til kaffebordet, men i slutningen af 1660’erne havde man altså nået at nippe til koppen, og som Anders Bording skrev: ”fornemmer man det som noget sært”.

Den første dansker, der vides at have drukket kaffe, var den berømt minister Peder Schumacher Griffenfeld, en stor udhaler og levemand med sans for alle livets goder. Han ejede både en ”kaffepotte” og en ”kaffeskål” – dvs. en hankeløs kop, for det nu så velkendte sæt med over- og underkop var knapt nok opfundet endnu.

Prisen var endnu så høj, at kaffedrikning var forbeholdt de rige. Men hen ved år 1700 begyndte kaffehusene at dukke op også i danske byer, og herefter gik det åbenbart stærkt.

Ludvig Holberg, der var øjenvidne til kaffens triumftog i Danmark, kommer med mange bemærkninger om den både i sine komedier og andre steder. Med stor tilfredshed konstaterede han, at nu kan kvinderne gå på visitter den hele dag og dog komme ædru hjem! Ja, det var unægtelig en sensation, for lad os huske, at indtil da havde der i virkeligheden kun eksisteret én mulighed, når man ville slukke sin tørst eller bare slappe af et øjeblik: øl – øl i endeløse mængder, lige fra den slurk, man bælgede i sig om morgenen på sengekanten til det krus, man tømte om aftenen, før man gik til ro.

Man kunne variere øldrikkeriet med et glas vin, hvis man var velhavende, og en tår brændevin, hvis man var fattig, men

alkoholfrie drikke eksisterede bogstavelig talt ikke. Brøndvand var nærmest livsfarligt, hvis det ikke blev kogt, kørerne gav slet ikke mælk om vinteren og kun lidt om sommeren. Indtil omkring år 1700 var det reglen – snarere end undtagelsen – at folk var småberusede det meste af dagen. Derfor var det noget af en samfundsomvæltning, da kaffen kom.

Man tog vel imod den, drak den ret tynd, og sødede den med rørsukker fra de danske kolonier i Vestindien.

Rigmanden Poul Abraham Lehn indførte i sit regnskab i 1718, at han havde betalt 2 rdl for 1 pund te, det var nøjagtig den samme pris, som for 6 flasker rødvin. Af kaffe købte han 1 pund for 1½ rdl.

Da maskeradeferien greb København i 1720’erne, og det lille teater i Grønnegade gungrede af lystighed, blev de vilde udskjelser såmænd alene nærret ved udskænkning af kaffe, og hvilken forargelse vakte det ikke hos byens Jeronimus’er – alle disse fordrukne gamlinge, der sad rundt om på værts-husene og rasede over ungdommens løbsagtighed, indtil de måtte bæres hjem af fire vægttere – stadig ifølge Holberg.

Det er atter Holberg, der i ”Barselsstuen” lader den aldrende Corfitz male kaffe på håndkværnen, medens han giver ondt af sig over denne nymodens galskab: ”Min kone begynder alt på den store vis at klage sig ilde, før end hun får kaffe på dagen. (Hun forlanger altså morgenkaffe.) ”Jeg har mærket en synderlig virkning hos disse brændte bønner. Jeg har set mange koner og piger sidde stille og ærbart i selskab, lige som de kunne være i kirke, men så snart de får dette brændte djævelskab i livet, begynder mundene at løbe på dem som peberkværne. Hvad skulle det ende med? Disse kaffesøstre ville tilmed spille kort! Det var ikke for ingenting, man havde fået kaffen fra tyrken, for han er de kristnes dødsfjende.”

Regeringen foretog sig dog ingenting ud over at lægge tunge afgifter på den importerede kaffe, for man opdagede snart, at kaffen var den luksus, som selv den jævne befolkning nødigst ville undvære, så konsumtionen – i dag kaldet moms – på kaffe blev en fed indtægt for statskassen. Det vil dog sige – i 1783 fandt man pludselig ud af, at nu gik det virkelig for vidt, for nu havde også bønderne fået smag for kaffe, og det ødsleri måtte stoppes i tide, hvorfor ”al kaffedrikken blandt almuen på landet skulle være forbuden.” Loven var udtryk for en skarp diskrimination, for forbudet gjaldt altså ikke byerne, og da man få år senere gik i gang med landboreformerne, som blandt andet tilsigtede at give bønderne fulde borgerrettigheder, måtte man selvfølgelig lade forbudet falde igen.

Og som der står i ”Opfindernes Bog” - dansk udgave fra 1880 – virker kaffen oplivende på tænkeevnen, styrker fantasien, skærper sanserne, iagttagelseevnen og omdømmet, øger skabertrangen og tillader de gennemtænkte tanker at antage en fast skikkelse. Kort sagt, havde man ikke haft kaffen, hvordan skulle man så have frembragt alle de vidunderlige ting, som beskrives i Opfindernes Bog? Og skulle dette virke lidt for overvældende, kan vi da stadig sende en venlig tanke til Holbergtidens damer, som fik mod til at lukke munden op i mændenes selskab – eller simpelthen lave deres eget, fordi kaffen viste vej til en anden form for samvær og afslappelse end det tordnende drikkelag og den sanseløse beruselse.

Returadresse:
Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv
ID: 47395

MEDLEMSNR. 2508427
FREDERIKSBERG KOMMUNES
BIBLIOTEKER
SOLBJERGVEJ 21-25
2000 FREDERIKSBERG

Juletræet

Det er i denne jul 200 år siden at juletræet blev tændt første gang i Danmark. Det skete på Holsteinborg Slot, hvor lensgreveparret Wilhelmine og Frederik Adolf Holstein residerede.

Parret var blevet gift 4. maj i Brahetrolleborg kirke og derefter taget bolig på Holsteinborg.

Det var lensgrevinden som bragte juletræet ind i huset.

Holsteinborgs nuværende ejer Ulrich greve Holstein-Holsteinborg fortæller, at hans tiptipoldemoder som stor pige havde været på et dannelsesophold hos sin faster og onkel - Louise og Christian greve Stolberg. Stolberg var diplomat i Wien, og det var her hun lærte juletræet at kende.

I et brev til sin moder, skrev hun om julen i hendes nye hjem:

”Juleaften havde alle børnene på gården en stor glæde. Pastor Dahl og jeg havde hængt æbler op på træet, som på den måde blev meget smukt dekoreret – selvom vi hverken havde guldkum eller havde ophængt gyldne æg. De mange lys hang som en vagtparade. Forvalter Malthes små børn havde aldrig set sådan et træ, ja selv for forældrene var det nyt og alle glædede sig ret. Den lille Minda strålede af glæde over alle sine gaver og råbte til enhver tilstede, at man skulle beundre dem. Marie og Leopold fik intet legetøj, men reelle gaver, deres øjne strålede.

Om mandagen startede den anden fest med juletræets plyndring”.

Dette brev er den første dokumentation af et juletræ i Danmark.

H. C. Andersen holdt i 1861 jul hos lensgreveparret - Bodil Joachimine og Ludvig Harald Carl Herman Holstein - på Holsteinborg. Denne oplevelse skildredes i historien ” Krøblingen”, som udkom i 1872 og blev hans sidste.

Fortællingen begynder således:

”Der var en gammel herregård med unge prægtige herregårdsfolk. Rigdom og vel-signelse havde de, fornøje sig ville de og godt gjorde de.

Juleaften stod et dejligt pyntet juletræ i den gamle riddersal, hvor da ilden brændte i kaminerne og der var hængt grankviste om de gamle skilderier. Her samledes her-

skabet og gæsterne, der blev sang og dans. Tidligere på aftenen var allerede juleglæden i folkestuen. Også her stod et stort grantræ med tændte røde og hvide lys, små dannebrogssflag, udklippede svaner og fiskenet af broget papir fyldt med ”godtgodter”. De fattige børn fra sognet var indbudt, hver med sin moder. Hun så ikke meget hen til træet, hun så hen til julebordene, hvor der lå uldent og linned, kjoletøj og buksetøj. Ja derhen så mødrene og de voksne børn, kun de bitte små strakte hænderne mod lysene, flitterguld og fanerne.

Hele den forsamling kom tidligt på eftermiddagen, fik julegrød og gåsesteg med rødkål. Når så juletræet var set og gaverne uddelt, fik hver et lille glas punch og æblefyldte æbleskiver.”

På Holsteinborg Slot værner man om juletraditionerne, her er juletræet stadig den gode gamle rødgran, som for 200 år siden. Juletræet står på en korsfod, og det er målt ud, så stjernen lige når til loftet.

OGN

Holsteinborg Slot, hvor det f

FREDERIKSBERG BIBLIOTEK

4058400934